

การสร้างความหมายทางสังคมและการรับรู้ “ความเป็นจริง” ในภาพยนตร์อิงเรื่องจริง

นางสาวสุภา จิตติวิสุรัตน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน ภาควิชาการสื่อสารมวลชน

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2545

ISBN 974-17-0944-7

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- 6 ก.ค. 2548

I20690332

THE SOCIAL CONSTRUCTION AND PERCEPTION OF REALITY
IN BASED – ON – TRUE STORY FILMS

Miss Supa Jittivasurat

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Mass Communication

Department of Mass Communication

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2002

ISBN 974-17-0944-7

สุภา จิตติวิสุรัตน์ : การสร้างความหมายทางสังคมและการรับรู้ “ความเป็นจริง” ในภาพยนตร์อิงเรื่องจริง. (THE SOCIAL CONSTRUCTION AND PERCEPTION OF REALITY IN BASED – ON - TRUE STORY FILMS) อ. ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา แก้วเทพ, จำนวนหน้า 209 หน้า. ISBN 974-17-0944-7.

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการประกอบสร้างความหมายให้แก่ “ความเป็นจริง” ผ่านสื่อภาพยนตร์อิงเรื่องจริงของผู้สร้างภาพยนตร์ , ศึกษาความหมายของ “ความเป็นจริง” ในภาพยนตร์จากการเข้ารหัส (encoding) ของผู้สร้างภาพยนตร์ และศึกษาเปรียบเทียบการรับรู้ความหมายของ “ความเป็นจริง” ผ่านสื่อภาพยนตร์ของผู้รับสารกลุ่มต่าง ๆ โดยใช้แนวคิดเรื่องการสร้างความเป็นจริงทางสังคม แนวคิดเรื่องการเข้ารหัสของผู้ส่งสารและถอดรหัสของผู้รับสาร และแนวคิดเกี่ยวกับภาพยนตร์

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการประกอบสร้างความหมายให้แก่ “ความเป็นจริง” ในภาพยนตร์อิงเรื่องจริง เกิดจากจุดมุ่งหมายการประกอบสร้างของผู้สร้างภาพยนตร์ซึ่งมีอยู่ 2 ประการ คือ เพื่อให้ดูเหมือนเป็นเรื่องจริงและเพื่อสื่อความหมายเดิมและสร้างความหมายใหม่ให้แก่ “ความเป็นจริง” โดยสำหรับวิธีการประกอบสร้างเพื่อให้ดูเหมือนเป็นเรื่องจริงนั้น ผู้สร้างภาพยนตร์อาศัยองค์ประกอบต่าง ๆ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ตัวละคร โครงเรื่อง การสร้างความเกี่ยวข้องกับผู้ชมโดยตรง ฉาก และกลวิธีนำเสนอของสื่อภาพยนตร์ ส่วนวิธีการประกอบสร้างเพื่อสื่อความหมายเดิมและสร้างความหมายใหม่ให้แก่ “ความเป็นจริง” นั้น ผู้สร้างภาพยนตร์อาศัยองค์ประกอบต่าง ๆ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ จุดยืนของผู้เล่าเรื่อง การนำเสนอ “ความเป็นจริง” ในหลายมิติ แก่นเรื่อง และปมความขัดแย้ง ทั้งนี้ความหมายที่ปรากฏในภาพยนตร์จากการเข้ารหัสของผู้สร้างภาพยนตร์นั้น พบว่า มี 3 ลักษณะ ได้แก่ ความหมายที่เกิดจากการสื่อความหมายเดิมส่วนใหญ่ออกและสร้างเป็นความหมายใหม่ , ความหมายที่เกิดจากการสื่อความหมายเดิมบางส่วนและต่อยอดความหมายเดิมบางส่วนให้ชัดเจนขึ้น และความหมายที่เกิดจากการสื่อความหมายเดิมบางส่วนและสร้างความหมายใหม่บางส่วน

สำหรับการรับรู้ความหมายของผู้รับสารนั้น ศึกษาเปรียบเทียบจากกลุ่มตัวอย่างผู้รับสาร 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีประสบการณ์ตรง และกลุ่มที่มีประสบการณ์กับ “ความเป็นจริง” ผ่านสื่อ พบว่า กลุ่มที่มีประสบการณ์ตรงจะถอดรหัสสารด้วยการปฏิเสธความหมายของผู้สร้างภาพยนตร์ ส่วนกลุ่มที่มีประสบการณ์กับ “ความเป็นจริง” ผ่านสื่อ จะถอดรหัสสารด้วยมุมมองที่หลากหลายซึ่งมีทั้งเห็นด้วย , ต่อรอง และปฏิเสธความหมายของผู้สร้างภาพยนตร์ ซึ่งความแตกต่างของการถอดรหัสสารนี้ เป็นผลมาจากการที่ผู้รับสารทั้งสองกลุ่มถูกประกอบสร้างความหมายมาจากโลกเชิงสัญลักษณ์ที่ต่างต่างกัน

ภาควิชา การสื่อสารมวลชน
สาขาวิชา การสื่อสารมวลชน
ปีการศึกษา 2545

ลายมือชื่อผู้เขียน
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม _____

4385286628 : MAJOR MASS COMMUNICATION

KEY WORD: SOCIAL CONSTRUCTION OF REALITY / PERCEPTION / BASED - ON - TRUE STORY FILMS

SUPA JITTIWASURAT : THE SOCIAL CONSTRUCTION AND PERCEPTION OF REALITY IN BASED - ON - TRUE STORY FILMS. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. KANJANA KAEWTHEP, Ph.D., 209 pp. ISBN 974-17-0944-7.

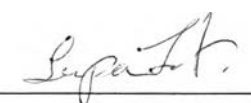
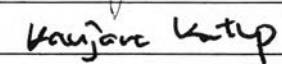
The purposes of this descriptive research are to study the social construction of reality in based - on - true story films, to study the meanings of reality in films by encoding of the film producers, and to compare the perceptions of reality in based - on - true story film of different groups of audiences. The theory of social construction of reality, the concept of encoding and decoding, the narrative of film, and semiology are applied.

The research found that the social of construction of reality in based - on - true story films is influenced by two purposes in film making of the producers. One is to sense reality, and the other is to deconstruction and reconstruction of reality. To make the film sense reality, the film producers need five elements of film making which are characters, plot, reference relevance, setting, and film devices. And to deconstruction and reconstruction of reality, the film producers also need five elements of film making which are narrator standpoint, multidimension, theme, and conflict.

Using the concept of encoding and decoding found that the new meanings of films are generated into three cases; a large deconstruction of the previous meanings and reconstruction of new meanings, a partial deconstruction of the previous meanings and re-emphasis of some previous meanings, and a partial deconstruction of both the previous meanings and new meanings.

Finally, the results of the comparison of the perceptions of reality in based - on - true story films from different audiences, which are direct experience group and mass-mediated experience group, indicated that the direct experience group produces the oppositional reading while the mass-mediated experience group produces polysemy which are preferred reading, negotiated reading, and oppositional reading. This can be explained by the different symbolic worlds of them.

Department Mass Communication
Field of study Mass Communication
Academic year 2002

Student's signature
Advisor's signature
Co-advisor's signature _____

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก
รองศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา แก้วเทพ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ให้ความกรุณาต่อศิษย์
มาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นคำชี้แนะหรือข้อคิดต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ทั้งต่องานวิจัยและต่อความรู้
ความเข้าใจในเชิงวิชาการ รองศาสตราจารย์ ดร. อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ ประธานกรรมการสอบ
วิทยานิพนธ์ และ อาจารย์ ไศลทิพย์ จารุกุมิ กรรมการสอบ ที่กรุณาสละเวลาอันมีค่าให้คำแนะ
นำและให้ข้อคิดต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย รวมถึง ดร. สมสุข หินวิมาน ที่ได้ให้คำชี้แนะ
อันเป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยเป็นอย่างมาก ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ยังได้รับความช่วยเหลือในด้านการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ
ภาพยนตร์จาก คุณวิศิษฎ์ ศาสนเที่ยง คุณนนทรี นิมบุตร คุณธนิตย์ จิตนุกูล คุณก้องเกียรติ
ไข่มศิริ คุณวินัย ปฐมบูรณ คุณณัฐวุฒิ กิตติคุณ คุณวิเชียร เรืองวิชญกุล และคุณชาติชาย พงษ์
ประภาพันธ์ รวมถึงการได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีในการให้สัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างผู้รับ
สารทุกท่าน ซึ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความกรุณาดังกล่าวมา ณ ที่นี้ด้วย

ท้ายนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณสมาชิกในครอบครัวทุกคนที่เข้าใจ ให้ความช่วย
เหลือและคอยเป็นกำลังใจมาโดยตลอด รวมถึงขอบพระคุณในความช่วยเหลือและกำลังใจจาก
เพื่อน ๆ MC 10 และน้อง ๆ MC ภาคในเวลาที่ยี่เอื้ออารีต่อกันมาโดยตลอด จนกระทั่งวิทยา
นิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

สุภา จิตติวิสุรัตน์

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ

บทที่

1	บทนำ.....	1
	1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
	1.2 ปัญหำนำวิจัย.....	6
	1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	7
	1.4 ข้อเสนอพื้นฐานการวิจัย.....	7
	1.5 ขอบเขตของงานวิจัย.....	7
	1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	8
	1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
2	แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
	2.1 แนวคิดเรื่องการสร้างความเป็นจริงทางสังคม.....	10
	2.2 แนวคิดเรื่องการเข้ารหัสของผู้ส่งสารและการถอดรหัสของผู้รับสาร.....	13
	2.3 แนวคิดเกี่ยวกับภาพยนตร์.....	15
3	ระเบียบวิธีวิจัย.....	36
	3.1 แหล่งข้อมูลและการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	36
	3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	43
	3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	44
	3.4 การนำเสนอข้อมูล.....	45

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4	ความเป็นมาของ “ความเป็นจริง”.....46
	4.1 ความเป็นจริงของ “แดง ไบร์เลย์”.....46
	4.2 ความเป็นจริงของ “นางนาค”.....55
	4.3 ความเป็นจริงของ “ชาวบ้านบางระจัน”.....75
5	วิเคราะห์การสร้างความหมายให้แก่ “ความเป็นจริง” ใน ภาพยนตร์อิงเรื่องจริง.....92
	5.1 กระบวนการประกอบสร้างความหมายให้แก่ “ความเป็นจริง” ในภาพยนตร์ อิงเรื่องจริง.....97
	5.2 ความหมายของ “ความเป็นจริง” ในภาพยนตร์จากการเข้ารหัสของ ผู้สร้างภาพยนตร์.....146
6	วิเคราะห์การถอดรหัสความหมายของ “ความเป็นจริง” ของผู้รับสาร ผ่านสื่อภาพยนตร์อิงเรื่องจริง.....151
	6.1 เปรียบเทียบการรับรู้ความหมายของผู้รับสารที่มีโลกเชิงสัญลักษณ์แตกต่างกัน....152
	6.2 เปรียบเทียบการรับรู้ความหมายของผู้รับสารที่มีระดับการสัมผัสกับ ความเป็นจริงแตกต่างกัน.....165
7	สรุปผลการวิเคราะห์ อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....174
	รายการอ้างอิง.....204
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....209

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1	ตารางแสดงรายชื่อภาพยนตร์เรื่องจริงที่อยู่ในขอบเขตของการศึกษา.....8
2	ตารางแสดงภาพตัวแทนและความหมายโดยนัยของแดง ไบร่เลย์ โดยรัฐบาลของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์.....49
3	ตารางแสดงภาพตัวแทนและความหมายโดยนัยของแดง ไบร่เลย์ โดยข่าวใน หนังสือพิมพ์.....51
4	ตารางแสดงภาพตัวแทนและความหมายโดยนัยของแดง ไบร่เลย์ โดย สุรียัน ศักดิ์ดีไทสง.....53
5	ตารางแสดงเส้นทางการประกอบสร้าง “ความเป็นจริงของแดง ไบร่เลย์”.....54
6	ตารางแสดงภาพตัวแทนและความหมายโดยนัยของนางนาค โดย ก.ศ.ร. กุหลาบ.....57
7	ตารางแสดงภาพตัวแทนและความหมายโดยนัยของนางนาค โดย สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ.....58
8	ตารางแสดงภาพตัวแทนและความหมายโดยนัยของนางนาค โดย พระนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6.....59
9	ตารางแสดงภาพตัวแทนและความหมายโดยนัยของนางนาค โดย พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ในบทละครร้อง.....60
10	ตารางแสดงภาพตัวแทนและความหมายโดยนัยของนางนาค โดย ประภาศรี ในนิยายคำกลอน.....62
11	ตารางแสดงภาพตัวแทนและความหมายโดยนัยของนางนาค โดย พระอมฤตী.....63
12	ตารางแสดงภาพตัวแทนและความหมายโดยนัยของนางนาค โดย มหาอำมาตย์ตรี พระยาทิพโกษา ในหนังสือชีวประวัติสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต).....65
13	ตารางแสดงภาพตัวแทนและความหมายโดยนัยของนางนาค โดยสื่อละครวิทยุ.....65
14	ตารางแสดงรายชื่อของภาพยนตร์ที่สร้างจากเรื่องราวของนางนาค 66
15	ตารางแสดงภาพตัวแทนและความหมายโดยนัยของนางนาค โดย สื่อภาพยนตร์.....68
16	ตารางแสดงรายชื่อของละครโทรทัศน์ที่สร้างจากเรื่องราวของนางนาค.....69
17	ตารางแสดงภาพตัวแทนและความหมายโดยนัยของนางนาค โดย สื่อละครโทรทัศน์.....70
18	ตารางแสดงภาพตัวแทนและความหมายโดยนัยของนางนาค โดย ส.พลายน้อย.....71
19	ตารางแสดงเส้นทางการประกอบสร้าง “ความเป็นจริงของนางนาค”.....71

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
20	ตารางแสดงภาพตัวแทนและความหมายโดยนัยของชาวบ้านบางระจัน โดย พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพน.....77
21	ตารางแสดงภาพตัวแทนและความหมายโดยนัยของชาวบ้านบางระจัน โดย พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพระราชหัตถเลขา.....80
22	ตารางแสดงภาพตัวแทนและความหมายโดยนัยของชาวบ้านบางระจัน โดย รัฐบาลสมัย จอมพล ป.พิบูลสงคราม.....82
23	ตารางแสดงภาพตัวแทนและความหมายโดยนัยของชาวบ้านบางระจัน โดย ไม้ เมืองเดิม.....84
24	ตารางแสดงภาพตัวแทนและความหมายโดยนัยของชาวบ้านบางระจัน โดย แบบเรียน.....86
25	ตารางแสดงภาพตัวแทนและความหมายโดยนัยของชาวบ้านบางระจัน โดย สื่อภาพยนตร์เรื่อง “ศึกบางระจัน”.....87
26	ตารางแสดงภาพตัวแทนและความหมายโดยนัยของชาวบ้านบางระจัน โดย อนุสาวรีย์.....88
27	ตารางแสดงเส้นทางการประกอบสร้าง “ความเป็นจริงของชาวบ้านบางระจัน”.....89
28	ตารางแสดงรูปแบบโครงเรื่องของภาพยนตร์เรื่อง นางนาก.....119
29	ตารางแสดงรูปแบบโครงเรื่องของภาพยนตร์เรื่อง บางระจัน.....120
30	ตารางแสดงรูปแบบโครงเรื่องของภาพยนตร์เรื่อง 2499 อันธพาลครองเมือง.....121
31	ตารางแสดงบทบรรยายในภาพยนตร์เรื่อง บางระจัน.....129
32	ตารางแสดงบทบรรยายในภาพยนตร์เรื่อง นางนาก.....129
33	ตารางแสดงบทบรรยายในภาพยนตร์เรื่อง 2499 อันธพาลครองเมือง.....130
34	ตารางแสดงผลการวิเคราะห์การถอดรหัสของกลุ่มตัวอย่างผู้รับสาร.....153

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 ภาพแสดงกรอบแนวคิดในการศึกษาเรื่อง การสร้างความหมายทางสังคมและการรับรู้ “ความเป็นจริง” ในภาพยนตร์อิงเรื่องจริง.....	35
2 ภาพแสดงความเหมือนระหว่างรูปถ่ายและรูปในภาพยนตร์ของ “สมเด็จพระพุฒาจารย์(โต)”.....	106
3 ภาพแสดงความเหมือนระหว่างรูปถ่ายและรูปในภาพยนตร์ของ “แดง ไบร์เลย์”.....	107
4 ภาพแสดงความเหมือนระหว่างรูปปั้นอนุสาวรีย์และรูปในภาพยนตร์ของ “ชาวบ้านบางระจัน”.....	108
5 ภาพแสดงความเกี่ยวพันโดยตรงระหว่างภาพหญิงไทยสมัยรัชกาลที่ 4 กับภาพของ“นางนาก” ในภาพยนตร์.....	110
6 ภาพแสดงความเกี่ยวพันโดยตรงระหว่างภาพชายไทยสมัยรัชกาลที่ 4 กับภาพของ“นายமாக” ในภาพยนตร์.....	110
7 แผนภาพเพื่อสรุปผลการวิจัยเรื่อง การสร้างความหมายทางสังคมและ การรับรู้ “ความเป็นจริง” ในภาพยนตร์อิงเรื่องจริง.....	192